

**DUBLA EXISTENȚĂ A LUI PAVEL ANICET
SAU
O TOPOGRAFIE A CONȘTIINȚEI:
DIN STRADA CHRISTIAN TELL
ÎN STRADA SALCĂMILOR**

„O hotărâre de uriaș, să pună capăt bărbătește marasmului și zeflemelii care-l momesc în fiecare dimineață, îl poartă pe drumuri zadarnice, îl depărtează de hotarele lui. Un sentiment plener și juvenil l-a străbătut, noian de porniri insurgente și furtunatic; să fac! Să fac! Încearcă să precizeze, să se reculeagă, dar brațele nu pot cuprinde aluziile acelea timide, subterane, instantanee, sclipiri de semnale de pe toată *geografia lui interioară*. Aripi, entuziasme; arena magnifică și fantastică, sufletul lui, trecutul lui mulat și desfășurat ca pe o scenă, și din toate părțile semnale incendiază și apoi se sting, buchete de licurici electrice aprinzându-se tot mai vertiginos, tot mai fantastic, până ce viziunea întregă ajunge un sclipăt, o chemare fotică, neverosimil popular. O sărbătoare olimpică, sărbătorirea libertății lui“ (s.m.)

„...se vede purtat prin locuri străine, fără nici o afinitate cu *geografia lui spirituală*, printre suflete pe care nu le înțelege, care nul interesează și pe care totuși le iubește“ (s.m.)

„Am să merg pe stradă; cred că asta nu mă va împiedica nimeni s-o fac... E și asta o libertate...“

Întreaga desfășurare spațială a romanului *Întoarcerea din Rai* presupune o axă, ce străbate Bucureștiul interbelic unind, de fapt, două zone familiare autorului, ce urmează a fi exploatate în proza scurtă, dar și în romane, atât în cele realist psihologice, cât și în cele fantastice. Un București mitic, învăluit în aura nostalgiei inoculate

de condiția de exilat a autorului se va naște ulterior din această imagine a orașului mai puțin precisă în detalii, căci vorbim, în acest prim roman din trilogia proiectată pentru a reconstitui portretul Generației '27, despre un spațiu al rememorării, fiecare incursiune a personajelor în meandrele sale constituind, de fapt, o sondare a adâncimilor propriei conștiințe. Într-un parcurs ce amintește de rătăcirile dintr-un august torid ale unui alt faimos personaj al romanului interbelic, Fred Vasilescu, eroul *Întoarcerii din Rai*, Pavel Anicet, străbate câteva cartiere bucureștene trasând în acest fel axa principală a desfășurării narative și punctând cele câteva locații-cheie ce implică fie evenimente obiective, fie indicii care trimit la un trecut, la o istorie individuală, a personajului, sau la una colectivă, aflată într-un conflict permanent cu un prezent ostil, nefast, cu ceea ce Eliade va numi „epoca de ruptură“. Vorbim, în cazul axei ce unește zona Căii Victoriei cu cea din preajma Foișorului de Foc (mai exact, precum vom vedea, două străzi Christian Tell și Salcânilor), de una temporo-spațială însă, căci ea semnalează și un proces introspectiv, de rememorare, consemnând un parcurs prin memoria personajului: întregia filozofie a acestuia, viziunea sa despre viață și frământările care dau glas vriei sufletești a unei întregi generații sunt cuprinse între aceste două limite care generează, deopotrivă, topografia exterioară, bucureșteană, precum și pe cea interioară, a memoriei.

Geografia literară, în viziunea lui Franco Moretti ¹, se ocupă deopotrivă cu studiul *spațiului în literatură* și cu cel al *literaturii în spațiu*. În primul caz, dominantă este una ficțională, în cel de-al doilea, una de ordin istoric. În analiza sa, Moretti demonstrează că spațiul-cadru al narațiunii nu e niciodată întâmplător: pe de o parte, anumite evenimente nu se pot petrece decât în anumite locuri (autorul oferind argumente de tip istoric și sociologic), iar pe de alta vorbim despre „natura unui loc dat“, care devine „parte a evenimentului“ în-

1 Franco Moretti, *Atlas of the European Novel, 1800-1900*, Verso, 2009, p. 3. În viziunea lui Moretti, ceea ce ne revelează hărțile literare este importanța spațiului în economia diferitelor genuri literare, dar și logica internă a narațiunii, domeniul semiotic în jurul căruia se organizează subiectul. Reprezentarea vizuală a spațiului oferă date importante, de ordin sociologic și istoric, favorizând totodată și o nouă înțelegere a textului, plecând de la datele topografice.

suși, în sensul că fiecare tip de spațiu „determină, sau cel puțin încurajează, propriul tip de poveste“.¹

Ne vom opri în cele ce urmează la modul în care se organizează spațiul narațiunii în romanul *Întoarcerea din Rai*, încercând totodată să descoperim care este natura toposurilor principale din roman și să subliniem relația dintre geografia ficțională și cea reală.

În cazul operei literare a lui Mircea Eliade putem vorbi despre două tipologii ale spațiului și, implicit, de două tipuri de geografie – una mitică, simbolică, ce se cere analizată cu instrumentele hermeneutice (specifică prozelor și romanelor fantastice), și una *reală*, ce coincide cu topografia autentică a Bucureștiului interbelic (cadru al celor câteva romane realist-psihologice eliadești). Așa cum vom vedea, traseul bucureștean al lui Pavel Anicet determină totodată organizarea narativă², acționând ca o coloană vertebrală a textului, ce dezvăluie intriga principală: sentimentul culpei pe care îl implică dubla existență amoroasă a lui Pavel Anicet, resort care îi declanșează o criză de conștiință ce angrenează obsesii existențiale deopotrivă individuale, dar și reprezentative pentru întreaga generație³ de intelectuali din care acesta face parte.

Realizarea unei topografii complete care să delimiteze zonele exploatare literar de Mircea Eliade în prozele sale ar plasa perimetrul Calea Victoriei mai degrabă în relație cu acel București violent,

1. Franco Moretti, *op. cit.*, p. 70. Cu alte cuvinte, în romanul european, ceea ce se întâmplă depinde într-o măsură foarte mare de spațiul în care se întâmplă, consideră Moretti, pe urmele teoriei despre cronotop a lui Bahtin și ale topografiei funcțiilor narative a lui Propp, din *Morfologia basmului*.

2. Reconstituind și analizând diferite topografii ale unora dintre cele mai importante romane europene, Franco Moretti ajunge la concluzia că, de fapt, geografia determină structura narativă a romanului european, iar o abordare ce implică geografia literară ca metodă deschide calea către o lectură contextuală a acestuia (*ibidem*, p. 8).

3. Intenția lui Eliade era de a scrie un roman al generației sale: „Voiam, pe de altă parte, să scriu romanul „tinerii generații“, așa cum îi înțelegeam eu acum. *Întoarcerea din Rai* însemna pierderea beatitudinii, a iluziilor și a optimismului care dominaseră primii doisprezece ani ai «României Mari»“ (Mircea Eliade, *Memorii*, ediție de Mircea Handoca, ed. Humanitas, 1997, p. 256). Într-un articol din februarie 1934, Dan Petrașincu semnaleză această dorință a autorului, de a crea un roman al generației sale, asemănându-l (ca și alți comentatori din epocă ai romanului) cu Malraux: „Autorul a vrut să realizeze portretul unei generații de tineri care, asemenea celor din lumea lui Malraux, își trăiesc viața sub semnul morții și al dezaxării totale de sub valorile Spiritului“ (*Întoarcerea din Rai*, în *Reporter*, 2 februarie 1934, în „*Dosarul*“ *Eliade*, vol. IV, Partea întâi: 1929-1936. *Jos farsa!*, ed. Curtea Veche, București, 2001, pp. 73-75).

fie al tulburărilor din anii '30 (în romanul *Întoarcerea din Rai*), fie al bombardamentelor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial (în *12000 de capete de vite*), cât despre zona cuprinsă între cele două străzi care delimitează geografia personală a lui Pavel Anicet, teatru al evenimentelor din roman, și aceasta apare îndeobște în relație cu violențele ce marchează viața politică românească în interbelic. Imaginea Bucureștiului „modern“, din romanele de factură realist-psihologică (harta locațiilor din *Întoarcerea din Rai* s-ar cere completată cu informațiile topografice din *Huliganii*, al doilea roman din trilogia-portret a Generației '27; cel de-al treilea este *Viață nouă*) urmărește, cum se poate vedea din imaginile atașate, deopotrivă „filmul“ evenimentelor violente din anii 30 (atât cele de la Ateleierele Grivița, din 1933, cât și cele din martie 1932, prezente în narațiune prin intermediul rememorării lui Emilian), dar și pe cel al trăirilor personajelor, care se întâlnesc, locuiesc sau se plimbă preponderent în aceeași parte a Bucureștiului.

Eliade vorbește în mai multe rânduri, în jurnalele sale, despre o „geografie reală“, care nu coincide neapărat cu datele imediate ale „realității“ profane, ci cu cele ale unei mitologii bucureștene: „Bucureștiul din *Pe strada Mântuleasa*, deși legendar, e mai adevărat decât orașul pe care l-am traversat eu, pentru ultima dată, în august 1942“, spune în *Jurnal*.¹ În același sens, Eliade vorbește și despre istoria „adevărată“ a orașului, ce se bazează pe geografia sacră detinută de orice spațiu natal care, odată explorat, reconfigurează harta acestuia într-o schemă intimă, echivalentă cu un parcurs inițiativ. În romanele realiste însă, topografia bucureșteană consemnează scena unor conflicte sau delimitează un anumit parcurs al personajelor, dublat de obicei de exercițiul unei rememorări, de un monolog interior ce oferă un insight în psihologia și Weltanschauung-ul acestora. Cu alte cuvinte, geografiei exterioare îi corespunde și o geografie spirituală, a personajelor, despre care vorbesc chiar acestea, într-o serie de monoloage interioare (Pavel Anicet amintește în mai multe rânduri de geografia sa „interioară“ sau „spirituală“; geografia exterioară e, de fapt, o imagine în oglindă a acestui parcurs lăuntric, ea se delimitează în funcție de procesul unei rememorări care implică locații și personaje prezente în narațiune prin intermediul evocării).

1. M. Eliade, *Jurnal*, ediție de Mircea Handoca, vol. I, ed. Humanitas, 2004, p. 325.

PARTEA I

I

Când a auzit ușa de la baie închizându-se, Pavel sări din pat și răsuflă adânc, liber, ca și cum s-ar fi temut până atunci să respire în voie. De aproape zece minute se prefăcea că doarme, acoperindu-și fața cu brațul și respirând lent, ritmat, ferindu-se să atragă atenția femeii. Cum a simțit că se coboară din pat, inima începu să-i bată: va putea rămâne câteva minute singur? În după-amiezile acestea de dragoste, dorea și aștepta singurătatea cu o neliniște bolnăvicioasă; un minut de libertate i se părea neprețuită fericire; încerca atunci să se regăsească, să viseze. Nu știa ce să facă mai întâi; să se întindă băiețește, să-și rezeme picioarele de perete, visând în voie, să privească prin perdelele albe în stradă, și dincolo, în casa cu ziduri înalte. Minutele acestea nu se asemănau cu nicio altă singurătate; erau parcă o oază într-un deșert de pasiune, de plăcută oboseală și zadarnică ardere. Avea, altădată, ceasuri și nopți întregi de libertate; era atunci singur și putea face orice. Dar singurătatea aceea adesea îl deprima, îl chinuia cu golurile ei, era o libertate de care nu-și dădea seama, pe care nu o putea prețui. Adevărată libertate i se păreau numai minutele pe care le putea smulge tovarășiei iubitei sau a prietenilor; să poată fugi de lângă ei, chiar numai pentru câteva clipe, să rămâie singur, fără nicio prezență în jurul lui, să nu mai simtă dragostea, să nu mai simtă nicio mână întinsă spre el, nicio răsufare nutrită din răsufarea lui.

Se apropie de fereastră și ridică încet faldul perdelei. Își reazemă cotul de zid, iar cu mâna cealaltă apucă mânerul ferestrei; îl răsucește încet, cu voluptate, parcă s-ar fi jucat la poarta unei închisori. Ce simplu ar fi să plec, așa deodată, fără rămas-bun,

gândi. O ușă care se închide, gangul – și apoi strada fără paznic, fără iubire, pe care poți alerga oriunde, te poți opri oricând. Gândul că ar putea fugi de lângă ea; chiar numai pentru câteva clipe, îi comunică o emoție turbure, neliniștită, care îi place totuși, cu ispitirile ei exilante, cu neprevăzutul ei. Dar e în pijama, și Una se va întoarce din clipă în clipă. Și apoi, plecările acestea nu rezolvă nimic (era o îndoială care revenea în chip automat de câte ori se gândea la fugă). Nu înseamnă nimic să fugi, înainte de a uita. Dacă ai putea fugi fără să iei cu tine atâtea resturi care te vor aduce înapoi; de pildă, să poți fugi fără remușcări. Puțin să-ți pese de ce lași în urma ta, să fii un soi de donjuan, un ticălos; fără îndoială că orice bărbat care vrea să facă ceva în viață trebuie să fie un ticălos. Unul pentru care să nu existe dramele altora, suferințele celor pe care se întâmplă să-i iubești...

Se lipește aproape de fereastră, cu întreg trupul. Perdelele le ține depărtate cu amândouă brațele. Stă înfipt acolo în lumină, cu oarecare ostilitate, încercând să-și lege gândul de ceva înainte de a se fi mistuit minutele de singurătate. Una se poate oricând întoarce în odaie. Dacă se îmbracă, va întârzia poate mai mult; dar nu se duce nicăieri în după-amiaza aceasta, nu se va îmbrăca. Își amintește acest amănunt aproape cu tristețe. Și totuși o iubesc. Fără îndoială că o iubesc. Poate tocmai de aceea aș dori să fiu cât mai departe de ea în ceasul acesta. Dacă m-ar întreba deodată „Ce vrei, Paul?” – n-aș ști ce să-i răspund. Nu pot fără ea, nu vreau nici cu ea. Trebuie să rămân singur, ca să știu ce vreau; chiar dacă aș voi să-mi petrec restul zilelor numai și numai printre oameni, tot trebuie să rămân o clipă singur și să hotărâsc asta... Adevărul este că oamenii fug de fericire, nu o caută. De câte ori întâlnesc fericirea, fug de ea sau o ratează, fac orice din ea numai să se transforme în altceva...

La urma urmelor, puțin mă interesează fericirea. Mă sufoc acum, asta știu – dar nu știu de ce. Nu-mi lipsește nimic. Dacă aș găsi un motiv să fiu trist...

Întinde mai mult brațele, depărtând perdelele. Strada e liniștită, luminoasă. În grădina din față, nu s-a întâmplat nimic de când privește; niciun câine, nicio servitoare n-a trecut pe alee. O fi având și doamna un *rendez-vous*? Să coboare acum și să sune la poarta cea mare, să întrebe de doctorul Rozen, așa, numai ca să se amuze și să strice *rendez-vous*-ul doamnei. Cum făcea în liceu, când intra cu David în toate gangurile și întreba de un imaginar

dr. Rozen, ca să vadă ce răspund ceilalți. Poate oamenii așteptau pe cineva, poate se temeau de cineva, poate soneria le-a stricat somnul sau le-a dat speranțe... Câtă lume așteaptă în București, și ce așteaptă? Dav alcătuiuse o întregă teorie despre așteptarea aceasta. Să-l vad pe Dav sau să nu-l vad? Se simte deodată plictisit, fără chef: gândul acesta, al întâlnirii cu David, l-a ispitit mereu astăzi, de câte ori a rămas singur. Se gândește la el de câte ori vrea să nu mai gândească la nimic. Parcă îl îndeamnă ceva către David, astăzi. Și totuși, nu pot să-l vad; pentru întâia oară când nu mă pot duce la David; ba nu, parcă a mai fost odată, de mult, nu mai știu din ce cauză; ca și acum, de altfel, întocmai ca și acum...

Aude ușa deschizându-se și, brusc, lasă perdelele. Se preface somnoros, se întinde, se freacă la ochi. Una trece pe lângă el și îl mângâie pe păr, fără să vorbească. Se oprește apoi în fața dulapului și îl deschide. Se îmbracă. În aceeași clipă îi fu rușine de el, de bucuria meschină care îl străbătuse – și se îndreptă către Una. O îmbrățișă, silindu se să fie cât mai firesc (dar, pentru că nu mai știa de mult ce este firesc și ce nu e, își compunea o naturalețe penibilă, cu gesturi prea spontane ca să mai fie reale, cu stângăcii prea conștiente ca să nu atragă atenția celeilalte).

– Te grăbești? (Numai să nu mă silească s-o însoțesc. Pe bulevard, până la Dav acasă, trebuie să fie o minune acum; să-ți poți pierde timpul singur, oh, Doamne, singur...)

I-a auzit răspunsul în clipa când aprindea o țigară. Fumatul îi regiza o serie de mișcări pe care altminteri nu le-ar fi putut face. Chiar o îmbrățișare e mai puțin responsabilă cu o țigară în mână (brațul ținut departe de trupul strâns și în cele din urmă liberându-te cu un zâmbet: „Stai să nu te frig, dragă“). Vasăzică e liber, două ceasuri mai devreme decât s-ar fi așteptat. Nu se bucură prea mult. Îndată ce este sigur că i s-a dat ceva, parcă dorește mai puțin acel lucru; i se pare firesc că îl are. Începe chiar să-l irite indiferența aceasta, și poate i-ar plăcea altceva; i-ar plăcea să nu fie lăsat singur, ca să-și poată iubi atunci singurătatea, să-și făgăduiască și să viseze la bucuriile unor apropiate ceasuri de meditație, care nu se împlineau niciodată. Cunoaște de mult chinul acestor bucurii care pier în clipa descoperirii lor, vacuitatea în care se trezește atunci când aștepta să aibă într-adevăr ceva de făcut, să gândească, să lucreze; cunoaște de mult indiferența aceasta la tot și la orice. Aproape că s-a învățat să le considere fibre din sufletul său, fluctuațiile acestea, vidul acesta fără sens și fără continuitate.

Se îmbracă fumând, și fumul îl înghite acru, usturător. O prea mică neplăcere, desigur, dar care îi face bine, căci îi completează deplin toropeala. Privește la răstimpuri trupul de alături; parcă l-ar ispiti din nou, așa cum vede centura și o lucire a coapsei. Dar se pleacă să-și încalțe pantofii; e mai bine, e mult mai bine să nu mai întârzie. S-au dus de mult zilele de nebunie, când ne dezbrăcam de trei-patru ori înainte de a pleca, și ne opream câteodată în ușă. Cum o prindeam cu mâna pe clanță, sărutându-mă, și o purtam îndărăt spre pat. O iubeam mai puțin atunci, mult mai puțin.

Nu se gândește niciodată la începutul dragostei, nici nu-și poate aduce aminte episoade decât dacă l-ar întreba Una, și și-ar munci amândoi memoria, și ar controla reminiscentele. Dar timpul acela are un parfum și un gust al lui propriu, pe care îl poate evoca ori-când, fără să facă vreun efort; timp pe care îl recunoaște spontan dintr-o altă mie de timpuri. „Asta e din săptămâna când am cunoscut-o pe Una“; „asta e din luna când dormeam la ea, în strada Izvor.“ Vedeă câteodată un crâmpei de cer, și numaidecât simțea timpul din epoca cea mai turburată a dragostei lui cu Una. Toate amănuntele pasiunii acesteia feroce, toate fazele ei, cu descoperirile, suferințele și înseninările (totdeauna crezute finale) – le uitase în bună parte sau zăceau atât de bine ascunse, încât numai prezența Unei, sau vreun șoc, sau cine știe ce atentă aducere aminte, le-ar fi putut evoca. Dar timpul în care se realizase și se consumase dragostea lor căpătase ceva insensibil – o culoare, o muzică, un gust propriu – și putea fi recunoscut oriunde. Erau ceasuri din zi când își putea spune perfect: „Acum sunt cu Una, în săptămâna noastră de miere.“ Și lumina soarelui, și zgomotul clipei, și odihna sufletului – toate erau altfel pe atunci.

Nu își aduce deloc aminte de începuturile pasiunii, așa cum privește pe Una, cu coapsa ei goală; câteva gânduri, gustul timpului de-atunci, februarie. Dar gustul acela de o clipă cuprinde întreaga istorie a lui și a Unei. S-ar putea confunda în prezența aceea, ar putea-o păstra ceasuri întregi, ar putea-o desfășura într-un film magnific – scenă după scenă, rană după rană -, ar putea-o evoca și prelungi. Dar o lasă să lunece pe lângă el fără părere de rău. Este un trecut pe care nu-l poate suporta; a fost prea fericit atunci, prea inconștient; o iubea puțin pe Una, iubea mai mult iubirea pe care o așteptase atâția ani, alături de alte femei. Acum e altfel; acum o iubește pe ea, individualizată, desprinsă din prezent, depărtată de ceilalți oameni, izolată ca într-o cușcă

în pasiunea și chinul lui. Este o altfel de dragoste, inutilă și blestemată, și îl apasă, îl obosește, îl silește să mintă – și pe ea, și pe el – îl răsucesce. Nu mai e drept, a crescut răsucit, îl dor mădularele, îi putrezește sângele. S-a desprins prea mult din iubirea dintâi, s-a contopit prea mult cu Una. Parcă ar putezi... Nu, asta e o simplă imagine, un fel simplu de a exprima stări mult mai turburi, mai nedecise. Dacă i-aș vorbi odată, așa cum trebuie să-i vorbesc. De ce n-oi fi eu în stare să exprim ceea ce este esențial în mine? Alte lucruri, alte stări, pe care le gândesc numai și pe care le înțeleg oarecum văzute din afară – le pot scoate la lumină precise și subtilizate. Nu știu cine mă numea un fin psiholog, sau parcă spunea altfel; ceva cu „fin“ în orice caz, ceva subtil. Și totuși, lucrurile astea decisive rămân în mine. Nici Dav nu bănuiește. Iar Una, cât e ea de deșteaptă și ghicește atâtea adâncimi pe care alți oameni nici nu le bănuiesc, chiar ea nu vede ce se petrece, Dumnezeu știe unde, în sufletul meu, sau în destinul meu de tânărl.

Dacă n-aș iubi-o atât, dacă nu mi-ar fi teamă că nu are să mă înțeleagă, i-aș vorbi. O mână pe umăr, cu cealaltă prinzându-i mâna ei, privind-o în ochi, cald, senin, prietenește. Una scumpă, hai să încheiem decent dragostea noastră; să-ți spun că te-am înșelat, și nu te-am înșelat din întâmplare, dintr-un capriciu, ci pentru că iubesc cu adevărat altă femeie, o iubesc tot atât de mult ca și pe tine, dar altfel, Una, *altfel*. Nu e așa că n-ai să suferi? Dacă am să-ți văd o singură lacrimă, n-am să pot face niciun pas spre ușă, n-am să te pot lăsa, Una. Mă înțelegi prea bine, nu se poate să nu mă înțelegi. Știi că ce-ți spun eu se poate; nu trăiesc un vis urât, Una. Știi ce bagatelă stereotipă este dragostea celorlalți oameni, ce groase sunt nuanțele lor; s-au învățat să judece lucrurile acestea gingașe, îngerești, cu măsuri prea mari, și toate fanteziile, și nuanțele, și etapele se contopesc într-o singură mare cutie cenușie. Mă exprim prost, Una, dar tu știi ce vreau să spun...

Nu știe nimic. Se îmbracă alături de el, fericită, păstrând și savurând o senzație pe care i-o dăruiește întotdeauna întâlnirile cu Pavel, senzația confortabilă a unui trup uscat cu prosoape mari după un duș rece; parcă începe să-și simtă altfel trupul după ce își lipește mâinile de sâni, tresărind, chihotind încet, sub duș. Carnea o simte mai elastică atunci, mai fragedă; ar fi mângâiat-o, adunând în pumni bucuria aceea inimitabilă a pulsurilor tine-rești, gustând până la ameteire din senzația stranie a prezenței trupului; regăsește atunci conștiința că are un trup al ei, viu și

tânăr, nutrit de vigoarea amantului, obosit de el, înseninat de duș. Aproape îl uită pe Pavel, în minutele acestea de rar confort, de plăcută iritare a pielii. Îl vede cum se îmbracă posomorât; trupul lui de uriaș blond, fața aceea aproape pătrată, virilă și melancolică în același timp (poate nimeni nu cunoaște mai bine ca ea profunzimea ochilor negri, care ascund atâtea și privesc altfel după fiecare frază spusă, ca și cum ar urmări cuvintele prin spațiu sau, cine știe, parcă ar vedea ideile cum se depărtează, cum se întunecă și se micșorează îndată ce vorbește) – toate fețele acestui tânăr care nu rămân niciodată aceleași le cunoaște, le iubește (profilul lui puțin mongol, luminat de fruntea lată, orgolioasă) – dar acum toate rămân alături de ea, într-un spațiu pe care îl poate ignora oricând (dacă închide o clipă ochii, îl uită, e departe, e plecat!).

E mai bine așa, să vorbești prostii când te îmbraci. Să spui o vorbă de haz, o mângâiere în trecut, și apoi un gest care să ne amuze pe amândoi – e mult mai bine așa.

– Să nu mă înșeli la întâlnire, Una! (Poate e ridicol ce spun. Dacă aș fi ales altă întrebare: „Te întorci târziu?“ Absurd. Mai bine: „Hai să stăm de vorbă serios, noi amândoi, să ne înțelegem, Una!“ E absurd și așa.)

Fata râde fără zgomot, cu obrazul pitit într-o oglindă cu picior. Se repetă Pavel al meu. Are ceva vulgar în el, câteodată cel puțin; ceva de amant de duzină, un fel de a bagateliza chiar lucrurile cele mai sacre, dar o bagatelă care nu-l prinde.

– Ce stranie e iubirea noastră, Una!

Și, ca întotdeauna, îi e scârbă de mediocritatea vorbelor pe care le spune. Altceva, altceva: Una scumpă, tu nu simți ceva nemaiîntâlnit și nemaiîntâmpnat, ceva nou între noi? Așa e iubirea, spune? Haide să lămurim amândoi ce se întâmplă cu noi, Una. Numai tu mă poți ajuta aici. Parcă îmi putrezește ceva după ce plec de la tine. Te iubesc urât, fără îndoială că dragostea aceasta urâtă a mea mă îmbolnăvește. Nu se poate s-o lăsăm așa, s-o astupăm cu cenușă. De ce te înșel, dacă te iubesc? De ce n-am curajul să-ți spun că te înșel? Mi-e teamă de suferința ta, Una, și de-acum începe descompunerea. N-ar trebui să mă emoționeze suferința ta...

– Mă iubești mult, nu e așa, Paul? Spune, nu e așa că mă iubești mult?!...

Pauză. Merg amândoi spre ușă. Trebuie să spun și eu ceva, trebuie; zâmbetul nu e destul. Ceva scurt, sincer; dar cum să fii sincer, cum poate exista un asemenea lucru, sinceritatea?

– Dacă am putea să facem din iubire, dacă aş putea face din tine, așa cum mă silesc...

Parcă se vede înălțat pe un soclu, brațul întins spre mulțime, și discursul lui, tam-tam-tam-ta-ta-ta-tam-tam...

Hotărât, sunt incapabil să spun trei cuvinte ca lumea. Nu mai iubesc sau am ajuns prea lucid? De altfel, eu care n-am fost nicio-dată în stare să fac o declarație de dragoste... Am spus da și am spus nu. Atât. Dar, oricum, e penibil, e penibil să te paralizeze bunul-simț...

– Nu mă săruți?

De ce m-a întrebat? Puteam pleca fără s-o sărut? Nu-mi face nicio plăcere, știu asta; un sărut – parcă s-ar atinge două obrazuri curate și umede, atâta tot. Dar m-am obișnuit s-o sărut la plecare, încet, ca să nu-i iau *rouge*-ul, fără nicio plăcere, fără nicio surpriză, așa cum te silești să bei paharul de apă până la fund după ce ai înghițit dulceața; o operație neutră, fără riscuri.

Zâmbește și se pleacă mult spre ea, s-o strângă în brațe cu grijă, căci pălăria este prinsă ușor, spre ceafă. Cealaltă sărută mai fierbinte, are gura mai groasă și dinții mici se lipsesc de buze, de gingii. Și un parfum mai uman, mai aproape de carne. În clipa când o strânge, vede fața răsturnată a celeilalte, și atunci o furie stupidă, înghetată, îl cuprinde contra femeii de aici, pe care o iubește prea mult ca să se poată despărți, și o iubește totuși prea puțin ca să nu caute mereu prezența celeilalte, trupul ei, gura, năvitarea ei stupidă mai ales. De câte ori se gândește la Ghighi alături de Una, o urăște pe Una. Poate pentru că e dezgustat prea mult de el, de lașitatea care îl împiedică să aducă totul la lumină, și atunci se înfurie contra femeii care l-a împletit într-o viață străină lui, cu multă frică, și umbră, și minciuni multe. Dacă n-ar fi fost ea așa cum este – aş fi avut curajul s-o părăsesc când vreau; nu m-aş fi temut, aş fi fost liber. Dar acum s-a modelat după instinctele mele. S-a transformat prea mult într-un cuib al meu; și carnea, și inteligența, și căldura ei sunt acum prea mult ale mele, adică așa cum le-am vroit eu, așa cum mi se potrivesc numai mie. Dacă n-ar exista Ghighi... Dacă aş avea curajul să mă destăinui uneia din ele. Poate atunci nu voi rămâne cu Una, cu femeia pe care am creat-o eu, după tiparul sufletului și trupului meu, ci cu

cea pe care o va alege întâmplarea. Niciun om nu decide în dragoste. Așa se petrece cu toată viața; numai întâmplarea alege, ea adună și desparte, mai ales în iubire, și aceasta e tragic, e inuman; că întâmplarea decide mai ales în iubire.

Coboară scările, el cu brațul încolăcindu-i umerii.

– Când te văd, Paul?

– Măine, la patru, sau poate la patru jumătate...

De ce întreabă toate femeile înainte de vreme, și risipesc farmecul? Toate femeile cer; întâlniri, intimitate, tovarășie cât mai prelungită. Niciodată satisfăcute, nici obosite de tine: Pleci, Paul? de ce pleci așa devreme, Paul? ce rău e să fii singură, Faust! când te văd, Faust? vino, rămâi, stai, nu pleca, aleargă spre mine, în brațele mele, aproape de mine, cu mine, intră în mine, rămâi în mine, nu te depărta... Cum de nu simt femeile descompunerea? Trupurile prea mult ținute împreună încep a putrezi, sufletele ce se oglindesc unul într-altul, numai ele, singure, încep să miroasă a baltă, a apă stătută, caldă, neprimenită. Să nu mai circule nimeni între noi, să nu ridicăm privirile în afară, către alții, să nu auzim nicio răsuflare străină în ritmul răsuflării noastre de toate ceasurile.

– La patru? De abia la patru? Cum rămâne Una singură?

Ce dulce e când se roagă așa. Am să viu mai devreme, dacă am s-o văd pe Ghighi diseară – dar nu-i făgăduiesc.

– Zău, dragă, am atâta treabă mâine... (Cum mă silește să mint...)

– Bine, bine, egoistule. Mai mult îți iubești prietenii și lucrul decât pe Una ta...

Egoist, ce bine spune ea. Poate sunt mai rău, canalie de-a dreptul, dar niciun om nu ajunge singur canalie. Am să-i spun asta lui David, pentru tratatul lui de etică. Niciun păcătos nu păcătuiește singur, nimeni nu e rău prin propria lui întunecare. Iubirea altora poate ne face mai răi decât credem.

Își strâng mâinile zâmbind cu toată dragostea. Fata îi face semn cu mâna, privindu-l cum pleacă. Ar trebui să mă întorc din drum de mai multe ori, cum făceam la început. Dar e târziu și ea e grăbită. Mai bine așa. Uff...

Strada.

II

Domnul Dragu semnează recipisa de primire și privește plicul cu atenție de presbit. Tot de la Marin, din Elveția. Pe fiecare săptămână două, trei scrisori; și grele, cu pagini multe. Le-o fi citind Dav pe toate? Dacă ar fi de la o femeie, cel puțin.

Se bucură totuși de scrisoare. Un pretext să intre la el în cameră; poate va putea să-i vorbească. Deschide ușa fără să bată.

– Ai primit o scrisoare, Dav.

Când vrea să-l mângâie, îi spune Dav. Dar acum e puțin intimidat de privirea rece, absentă a băiatului; îi e teamă să nu fi ghicit trucul venirii.

– Mulțumesc.

Nu se grăbi să deschidă plicul. De la Marin, despre iubirea lui nefericită, despre boala lui; știi, știi, cu un plămân, stă izolat acolo, în coșul pieptului, aproape desprins de viața trupului – și el iubește pe Lucky (oare așa o cheamă?), iubire de atâția ani, iubire fără speranță, iubire, iubire. De ce nu se dezmeticesc oamenii? și asta, și Pavel, și doctorul – toți iubesc, și-și mușcă unul altuia coada într-un cerc de foc. Salamandre, care au îndrăgit prea mult jărăticul, asta sunt.

– Tot mai vrei să pleci, Dav?

Glasul tatălui îl surprinse, îl îndureră. Știa că rămăsese acolo, lângă el, bănuia de ce nu pleacă, dar nu se așteptase la tristetea și dezolarea cu care rostise întrebarea. Se simți deodată asmuțit contra bătrânului. Nu are dreptul să mă emoționeze, nu are nici dreptul să profite de slăbiciunile mele sentimentale. Să-mi vorbească deschis, răspicat și bărbătește, ca un tată – așa l-ar fi ascultat. Dar să nu mă emoționeze, sub niciun motiv nu are dreptul să mă emoționeze. De ce îl doare dacă plec? De ce mă iubește prea mult și suferă atâta acum când trebuie să plec? Se simte deodată nenorocit, sufocat de legături pe care nu le-a vrut, obosit de dragoste care nu l-au interesat niciodată. Și sentimentul că e nenorocit îl face mai hain, mai brutal; simte nevoia să-i insulte părintele, să-i spună cruzimi, să exagereze totul, nevoia lui de liber-

tate, furia lui, tot. Se mulțumi să se așeze la birou, prefăcându-se că își aranjează hârtiile.

– Nici o veste nouă cu catedra ta? Îl întrebă din nou tatăl, apropiindu-se.

– Nu mă interesează, răspuse fără să ridice ochii din hârtii. (Trebuie să înapoieze pe Sheller lui Focșăneanu. Și poate aș mai avea timp să scriu articolul, până la șapte; numai să nu fie prea târziu.)

– Din ce ai să trăiești, atunci?

– Mă privește! (Nu, nu, am fost prea brutal, am avut un ton inuman, ridicol și inuman.) Am leafă mea de la ziar, și din ce mai scriu... (Dacă îi vorbesc frumos, poate pleacă...)

– Corector la ziar, cu două licențe! Alții și-au cumpărat mașină la vârsta ta...

– V-am spus că nu mă interesează ce fac alții. (Când vorbește cu tatăl, folosește pluralul, ca și cum ar avea în față și pe ceilalți, familia.) Eu îmi urmez drumul meu, îmi pregătesc viața mea. Mă simt foarte bine așa cum sunt.

Vorbi înfuriat, fără să-și dea seama că minte. Nu se simțea deloc bine. De patru ani de când terminase Universitatea, era chinat de cele mai sălbătice ambiții. Dar nu înțelesese niciodată ce vrea, nu izbutise să se lămurească ce ar vrea să facă; de fapt, nici nu se gândea asupra lucrurilor acestea. Știa că trebuie să facă ceva care nu mai fusese făcut, să îplinească ceva care îl așteaptă de sute de ani pe el, să se nască și să-l cucerească, să-l arate lumii. Nu înțelegea nimic alt. Și se mânia de câte ori trebuia să se gândească la lucrurile acestea altfel decât ca la un gest grandios. Întrebările tatălui i se păreau insultătoare.

– Maică-ta iar n-a dormit astă-noapte...

știu, știu cum se gândește în întuneric – la datorii, la mine, la fete. Poate ar fi trebuit... Dar toate astea sunt prostii sentimentale. Nu moare nimeni fără mine. Eu sufăr, și am să mor ca un câine, făcând ce vreau să fac. Atâta; eu singur. Dacă nu m-ar iubi nimeni pe lume, dacă aș fi singur, un orfan, singur...

– ... cealaltă, mare, și-a luat lumea în cap. Vrei și tu, spune, David?

Se apropie de mine. Și acum trebuie să-i răspund. Trebuie să spun ceva. Haide, un gest de curaj, o vorbă tare, aspră, să-l clatine. Îmi înfund degetele în urechi, închid ochii și alerg pe scări până jos, în stradă. Să nu mai văd pe nimeni a cărui suferință mă